

soočajo s trdimi problemi, podčrtuje, da je osrednji pojem samo-referenčnosti krožnost, opazovanje lastnega opazovanja, ki je kot senca, ki je ne moremo preskočiti.

Spričo razočaranja, ki ga povzroča pripoznanje genealogije človeške kulture – kot kulture zanikanja, ki je okvir t. i. objektivnosti –, je najbolj naraven korak, ki si ga lahko zamišljamo, stik med kulturo in naravo, kakorkoli že lahko pojma opredeljujeta potrebo po trajnosti kulturnega obrata in polni participativnosti »preostalega sveta«.

Zdi pa se, da je naslednji korak, ki ga bo predlagal avtor, prevod pojmov, ki so nujno potrebni, da bi lahko človek prestopil prag začetnega nerazumevanja perpleksnosti izjav, ki človeštvu odmerjajo sfero (naj) višje razvite vrste organskega življenja, ter se soočil z vprašanjem, kdo je kot posameznik – singularna oseba, ki kljub vezanosti na zemeljske pogoje življenja ni zgolj na zemljo (ali družbo) privezano bitje, kolikor mislimo na Arhimedovo točko etiške zavesti –, in sicer brez zatekanja k idealni podobi človeka in seveda še manj k ideji o nadčloveku. Luce Irigaray je (npr. v *The way of love*, 2002) na primer predlagala kulturo želje po odnosu, ki priznava drugačnost v želji, da bi (se) vrnil in zaznal resnično kot nekaj nedokončanega in porajajočega se. Imenuje jo tudi »horizontalna transcendenca«, v nasprotju z vertikalno, ki označuje človeka kot ne-mirnega ter tudi kot zanikovalca, kolikor si hoče s tem zagotoviti položaj na hierarhični lestvici. Irigarayino razmišljanje o kulturi in želji bi lahko povezali v 'kulturo želje', človekove drže, ki ne priznava le pomembnosti odnosa z drugim kot poti svoje uresničitve, temveč sprosti tudi legitimnost samo-izražanja želje do te mere, da ta postane zaznava drugačnosti drugega in prebivanja z njim.

Naj sklenem z mislijo, ki jo tudi predlaga Luce Irigaray, ko govori o horizontalni transcendenci, da išče pot ljubezni, vključujoč geste ljubezni v jeziku, ki ne pomenijo 'ljubiti drugega', temveč 'ljubiti z drugim'. Ljubezen potem ni orodje, temveč je skupna pot, ki zahteva molčanje, da bi (se) lahko izrekli in (se) slišali ter (si) med seboj podelili skupni prostor-čas brez vnaprej preračunanih razmerij.

Anton Mlinar

Ana Ješe Perković:

ZAHODNI BALKAN NA POTI V EVROPO. PASTI
TRANZICIJE, DEMOKRATIZACIJE IN EVROPEIZACIJE.
Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete,
2016, 237 strani.

V pričujoči znanstveni monografiji avtorica Ana Ješe Perković, doktorica socioloških znanosti in raziskovalka na Oddelku za sociologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, raziskuje, kot lahko razberemo že iz naslo-

va, izjemno aktualno tematiko s področja evropskih integracijskih/širitvenih procesov. V svoji študiji izhaja iz argumentirane trditve, da je imelo pogojevanje članstva za sprejem v EU (od vladavine prava do vzpostavitve tržnega gospodarstva) dokazano pozitivne učinke na demokratično tranzicijo post-socialističnih držav v Vzhodni Evropi na prehodu iz avtoritarnih režimov v parlamentarno demokracijo. Tega pa ne moremo trditi za države Zahodnega Balkana, kjer se je presenetljivo pokazalo, da je transformacijska moč EU mnogo manjša od pričakovane, saj smo priča tako počasnejšemu demokratičnemu napredku kot minimalnim družbenim spremembam. Posledično se monografija osredotoča na iskanje vzrokov/odgovorov za odmik od dosedanjih praks v širitvenih procesih EU. Avtorica se problematike loteva s pomočjo in uporabo več komplementarnih raziskovalnih pristopov, kot so interdisciplinarnost, historična sociološka in kritično diskurzivna metoda. Hkrati pa pri iskanju odgovorov ne prezre odločujočega nacionalističnega diskurza in se sprašuje, ali je lahko

Ana Ješe Perković

Zahodni Balkan na poti v EU.
Pasti tranzicije, demokratizacije
in evropeizacije



orodje pogojevanja članstva učinkovito v primerih, ko Evropska unija s svojimi pogoji spodkopava nacionalno identiteto in zmanjšuje priljubljenost domačih političnih elit pri volivcih. Kot kaže politična praksa se te nikakor niso pripravljene odreči določeni stopnji politične moči, zato z izpolnjevanjem pogojev odlašajo oziroma poskušajo ugoditi tako Evropski uniji kot domači javnosti in posledično izpolnjujejo pogoje le delno, navidežno. Potemtakem je potrebno iskati razloge za slabo implementacijo demokratičnih reform v kratkoročnih ciljih političnih elit, da se obdržijo na oblasti, kajti potrebne demokratične reforme bi namreč neprijetno zarezale v slabo delujoče družbene sisteme in bi zagotovo pomembno zmanjšale priljubljenost vsakokratne oblasti pri volivcih.

Svoja uvodna izhodišča in razmišljanja avtorica razvija v štirih vsebinskih poglavjih. V prvem (Širitev Evropske unije) opozori na referenčne razprave – potem ko predstavi proces evropske integracije v historičnem kontekstu (skozi pretekle širitve Evropske unije) –, ki so plod tako teoretskih zagat pri definiranju Evropske unije in evropeizacije (D. Dinan, N. Nugent, G. Pridham, B. Rosamond, C. Rumford idr.) kot tudi različnih pristopov – v luči širitvenih teorij (H. Grabbe, W. Mattli, F. Schimmelfennig, S. Smith idr.) – k širitvi EU. Za študij primera ji služi komparacija evropskega integracijskega procesa Srednje in Vzhodne Evrope ter Zahodnega Balkana na primeru Slovenije in Hrvaške.

V drugem vsebinskem poglavju (*Načelo pogojevanja članstva v Evropski uniji*) se ukvarja z učinki širitvenega procesa (evropeizacije), v katerem EU pravila, mehanizmi in kolektivno razumevanje vzpostavijo interakcijo z danimi strukturami v državi kandidatki oziroma potencialni kandidatki. Z drugimi besedami, tak proces lahko imenujemo tudi EU-izacija (le-ta je bila v primeru Srednje in Vzhodne Evrope močno povezana tudi s širšim procesom modernizacije in post-socialistične tranzicije), ki pomeni izpolnjevanje pristopnih zahtev EU in prevzem norm, politik in institucionalnih modelov EU v državah kandidatkah. Avtorica poudarja, da (formalno in neformalno) pogojevanje članstva v Evropski uniji predstavlja eno najbolj učinkovitih orodij zunanje politike EU v zadnjih petindvajsetih letih. Potem ko kritično primerja teoretske poglede na pogojevanje članstva v EU (C. Gordon, J. Hughes, G. Sasse, M. Vachudova idr.), predstavi analizo pogojevanja EU, ki jo je opravila na primeru Zahodnega Balkana. Izpostavi, da gre za nove mehanizme pogojevanja EU, ki so posledica specifičnih okoliščin razpada skupne jugoslovanske države in same tranzicije – prvenstveno s ciljem, da se zagotovi stabilnost in varnost v celotni regiji (Pakt stabilnosti, Svet za regionalno sodelovanje, sodelovanje z Mednarodnim kazenskim sodiščem v Haagu itn.). Avtorica v analizi zaključuje, da je pogojevanje članstva v Evropski uniji učinkovito orodje za demokratizacijo v post-socialističnih političnih sistemih samo v primeru, da se le-to izvaja dosledno in ne spodkopava nacionalne identitete

države kandidatke oziroma potencialne kandidatke. V nasprotnem primeru domače politične elite izpolnjujejo pogoje na način, da iščejo kompromis med izpolnjevanjem zahtev Evropske unije in pričakovani domače javnosti.

V tretjem vsebinskem poglavju avtorica – po uvodni predstavitvi najpomembnejših teorij demokratizacije, ki so jih prispevali R. Dahl, D. Della Porta, J. Linz, G. Pridham, A. Stepan, M. Vachudova, T. Vanhanen, idr. – kritično razgalja proces *demokratizacije v Jugovzhodni Evropi* oziroma na Zahodnem Balkanu ter vpliv EU na ta proces. V svoji analizi se je oprla na kazalnike različnih priznanih mednarodnih nevladnih organizacij in inštitutov, ki spremljajo in merijo stopnjo demokratizacije, človekovih pravic in svoboščin ter drugih karakteristik demokratične konsolidacije po celem svetu (indeks svobode medijev, indeks korupcije itn.). Seveda ne gre prezreti, da ima vsaka država svoje posebnosti glede na zgodovinske, socio-ekonomske, politične in kulturne okoliščine, pa tudi, da uporablja različne metodologije; kljub očitnim razlikam v pristopih, je uspešno identificirala skupne imenovalce za celotno regijo, in to za obdobje 2003–2013. Na podlagi zbranih in referenčnih podatkov/kazalnikov argumentirano zaključuje, da demokratična tranzicija na Zahodnem Balkanu še ni končana in da je napredek v tej smeri dostikrat le navidezen. Namreč demokratična država mora imeti zadostno mero izvršne odgovornosti, te pa na Zahodnem Balkanu primanjkuje. Evropeizacija in demokratična konsolidacija se ustavita, ko vlade uporabljajo retorično akcijo, demokratični mehanizmi pa niso implementirani. Glede na poročila Evropske komisije in nekaterih nevladnih organizacij, države Zahodnega Balkana formalno sprejemajo pravila EU, vendar je implementacija le-teh izredno šibka. Poleg tega tudi visoka stopnja korupcije političnih elit in njihova povezanost z organiziranim kriminalom še dodatno onemogoča demokratično konsolidacijo, poudarja avtorica. Hkrati pa ne gre prezreti, da so vlade na Zahodnem Balkanu manj zavzete za pridruževanje EU, kot so bile vlade Srednje in Vzhodne Evrope, pa tudi, da pristajajo na pravila EU le retorično, prvenstveno, da se ohranjajo na oblasti, s tem pa podaljšujejo proces demokratizacije in evropeizacije ter sejejo evroskepticizem, saj pridružiteni proces traja predolgo.

V četrtem vsebinskem poglavju nam avtorica predstavi opravljeno analizo študija primera: *Vpliv pogojevanja članstva EU na primeru hrvaškega sodelovanja z mednarodnim sodiščem v Haagu*. V svoji empirični raziskavi najprej opozori na posebnosti razvoja demokratizacije in procesa tranzicije na Hrvaškem v devetdesetih letih prejšnjega stoletja ter razvoja hrvaške nacionalne identitete; pri tem se je poslužila tudi metodološkega instrumentarija historične sociologije. Namreč na proces tranzicije, demokratizacije in vzpostavitev nove hrvaške nacionalne identitete so brez dvoma imeli velik vpliv določeni zgodovinski dogodki, kot npr. vzpon

Miloševićevega nacionalizma, razpad Jugoslavije, Domovinska vojna. V nadaljevanju sledimo avtoričini kritični diskurzivni analizi hrvaških političnih elit (zbranih iz tiskanih medijev) v času zaostrovanja pogojevanja s strani EU (2005) v primeru (ne)sodelovanja z mednarodnim haaškim sodiščem. Iz analize je razvidno, da se je od januarja 2005 do marca 2005 diskurz hrvaških vodilnih politikov spremenil od zmagovalnega, ko so jih evropski politiki trepljali po ramenih in jim obljubljali začetek pogajanj v marcu, do manipulativnega, ko so želeli dokazati, da so izpolnili pogoje EU, in viktimizirajočega/žrtvenega, ko se je začetek pogajanj začel odmikati, in so krivca za to iskali pri zunanjih akterjih. Politični diskurz elit se je torej spreminjal z namenom ohranjanja politične moči. Tako kot je pogojevanje EU vplivalo na nacionalno identiteto, je tudi ta vplivala na diskurz politikov, v katerem so želeli ugoditi Evropski uniji in izpolniti pogoje ter domači javnosti, ki jim je zagotavljala politično moč. Potemtakem sta dve ključni komponenti nacionalne identitete – domovinska vojna in evropskost – postali diametralno nasprotni, kar je vodilo v ambivalentnost identitete. Če strnemo, analiza je nazorno pokazala, da je pogojevanje članstva Hrvaške v EU z njenim sodelovanjem z mednarodnim sodiščem v Haagu trčilo ob nacionalno identiteto in izgubilo na svoji transformacijski moči.

Pričujoča monografija Ane Ješe Perković je zagotovo tehten znanstveni prispevek, ki je vsebinsko in metodološko ne samo obogatila novonastalo posebno (politično) sociologijo – *sociologijo evropskih integracij*, pač pa opravljena raziskava o specifičnosti demokratične tranzicije na Hrvaškem ponuja tudi izhodišče za širšo razpravo o evropskih perspektivah drugih držav Zahodnega Balkana, ki želijo vstopiti v EU. Ob povedanem seveda ne gre prezreti, da EU po malem izgublja motivacijo za nadaljnje širitve, potem ko se že dlje časa sooča z vrsto kriz: od finančne, begunske, do krize v odnosih z Rusijo (Ukrajina), Brexitom, itn. Skratka, dobili smo aktualno študijo, ki je vzbudila zanimanje tudi pri južnih sosedih; izšla bo v hrvaškem prevodu pri zagrebški založbi Sandorf.

Avgust Lešnik

Tjaša Učakar:
MIGRACIJSKA POLITIKA EU: NOVE ARTIKULACIJE
IZKLJUČEVANJA V 21. STOLETJU. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2017, 205 strani.

Pričujoča znanstvena monografija Tjaše Učakar, doktorice socioloških znanosti in raziskovalke na Oddelku za sociologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, pronicljivo in sistematično obravnava aktualno migracijsko politiko EU. Vprašanja migracije predstavljajo

za Evropsko unijo eno od osrednjih tematik že odkar se je vzpostavila kot prostor prostega pretoka blaga, storitev in ljudi. Odnos do teh vprašanj se je v diskurzu evropskih politik, kot ugotavlja uvodoma, spreminjal od osredotočenosti na preprečevanje imigracije do upravljanja z migracijami ter povezovanja migracij z razvojnimi politikami in humanitarno dejavnostjo. Izhodišče monografije je avtoričina argumentirana trditev, da »migracije« predstavljajo za današnjo EU enega osrednjih izzivov, hkrati pa so Ahilova peta njenih temeljnih vrednot (spoštovanje človekovega dostojanstva, pravic in svoboščin), ki so podrejene diskurzom varnosti, ogroženosti in strahov, kar vodi v prevlado politike preprečevanja migracij, ki je zaznamovana z represivnimi ukrepi mejnih nadzorov, eksternalizacijo upravljanja in množenjem praks, ki izključujejo nezaželene imigrante in selektivno dopuščajo vstop tistim, ki zadovoljujejo potrebe na trgu dela in prispevajo h gospodarski rasti.

Na podlagi teh opažanj in ugotovljenih dejstev se raziskovalno sprašuje, kako evropske politike omogočajo takšno stanje stalne krize in ogroženosti ter kakšen diskurz uporabljajo, da lahko na eni strani vzpostavljajo

